

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.147:930.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15391256>

Педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки

Власенко Олег Олександрович,

спеціаліст, керівник інтернет відділу, ТОВ «Укртекстиль»,

м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0006-7943-0418>

Прийнято: 29.04.2025 | Опубліковано: 12.05.2025

***Анотація.** Сучасні трансформації освітнього простору, вплив цифровізації та розвиток відкритого суспільства актуалізують проблему формування комунікативної компетентності як основного компонента професійної підготовки майбутніх учителів. Особливого значення вона набуває у підготовці педагогів суспільно-гуманітарного профілю, зокрема учителів історії, оскільки ефективне оперування історичними фактами, джерелами, контрверсіями та концептами вимагає розвинених навичок комунікації, аргументації та ведення професійного діалогу. **Мета** дослідження полягає у визначенні та науковому обґрунтуванні педагогічних умов, що забезпечують ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії в процесі їхньої професійної підготовки. **Методи** дослідження: порівняльно-історичний аналіз освітніх практик, педагогічне спостереження, анкетування та педагогічний експеримент у закладах вищої освіти. Особлива увага приділялася методам*

навчання, що відповідають специфіці історичної науки, зокрема застосуванню дискусійних технологій, аналізу історичних джерел, рольовому моделюванню та проєктній діяльності, спрямованій на розвиток аргументаційних і діалогічних навичок студентів. **Результати** дослідження засвідчили, що основними педагогічними умовами формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії є: цілеспрямоване поєднання змістового та процесуального компонентів навчання; впровадження інтерактивних методів, що моделюють суспільствознавчий дискурс; забезпечення міждисциплінарної інтеграції; формування рефлексивних практик комунікативної діяльності. **Висновки.** Система педагогічних умов, розроблена у межах дослідження, забезпечує цілеспрямований вплив на професійне зростання майбутніх учителів історії шляхом створення сприятливого освітнього середовища для розвитку комунікативної компетентності та забезпечує активізацію внутрішньої мотивації здобувачів освіти, формування готовності до ефективної педагогічної взаємодії та здатності реалізовувати професійні навички в умовах партнерського діалогу. Запропонована практика дозволяє забезпечити системність і послідовність у розвитку комунікативних якостей, необхідних для успішної реалізації освітньої діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: учитель, комунікація, компетентність, професійна підготовка, педагогічні умови, інтерактивне навчання, історичний дискурс, критичне мислення, діалог, освітні технології.

Pedagogical conditions for the formation of communicative competence of future history teachers in the process of professional training

Oleh Vlasenko,

Specialist, Head of Internet Department, LLC «Ukrtextile», Kyiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0006-7943-0418>

***Abstract.** Contemporary transformations in the educational space, the influence of digitalization, the development of an open society, and new communicative technologies highlight the problem of forming communicative competence as a key component of the professional training of future teachers. This issue is of particular importance in the preparation of teachers in the social and humanitarian fields, especially future history teachers, as effective use of historical facts, sources, controversies, and concepts requires advanced communication, argumentation, and professional dialogue skills. The **study aims** to identify and scientifically substantiate the pedagogical conditions that ensure the effective formation of communicative competence in future history teachers during their professional training. **Research methods:** comparative-historical analysis of educational practices, pedagogical observation, surveys, and pedagogical experiments in higher education institutions. Special attention was paid to teaching methods that correspond to the specifics of historical science, particularly the application of discussion technologies, historical source analysis, role-play, and project activities aimed at developing students' argumentative and dialogical skills. The **results** of the study showed that the key pedagogical conditions for forming communicative competence in future history teachers are: a purposeful combination of content and process components in teaching; the implementation of interactive methods that model social sciences discourse; ensuring interdisciplinary*

integration; and the formation of reflective practices of communicative activities.

Conclusions. *The system of pedagogical conditions developed within the framework of the study ensures a purposeful influence on the professional growth of future history teachers by creating a favorable educational environment for the development of communicative competence. It contributes to the activation of students' intrinsic motivation, the formation of their readiness for effective pedagogical interaction, and the ability to perform professional functions in conditions of dialogue and partnership. The proposed approach ensures consistency and systematicity in the development of communicative qualities necessary for the successful implementation of educational activities in modern conditions.*

Keywords: *teacher, communication, competence, professional training, pedagogical conditions, interactive learning, historical discourse, critical thinking, dialogue, educational technologies.*

Постановка проблеми. Сучасна система вищої педагогічної освіти перебуває у стані трансформації, що зумовлено потребами соціокультурного розвитку, цифровізацією освітнього простору та посиленням ролі особистісно орієнтованого навчання. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, що є одним з основних компонентів їхньої професійної придатності. Для вчителя історії така компетентність є не лише засобом педагогічного впливу, а й інструментом соціального та культурного посередництва, здатним забезпечити глибоке розуміння історичних процесів, формування критичного мислення в учнів і підтримку навчального діалогу, заснованого на толерантності та аргументованості.

Водночас аналіз практичних підходів до підготовки фахівців у галузі історичної освіти виявив суперечність між потребою у високому рівні

комунікативної компетентності вчителя історії та недостатньою орієнтованістю освітніх програм на її цілеспрямоване формування. В освітньому процесі часто домінує предметно-інформативна практика, що не передбачає достатньої кількості інтерактивних, діалогічних, дискусійних форм навчання, що б дозволяли студентам-історикам відпрацьовувати комунікативні навички.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування комунікативної компетентності майбутніх учителів є значущою в сучасних наукових дослідженнях, оскільки якісна фахова підготовка вимагає інтеграції спеціальних знань, комунікативних навичок та педагогічної майстерності. У дослідженні А. Гриценка [1] обґрунтовано концептуальні практики формування професійної компетентності майбутніх учителів історії в умовах фахової підготовки. Науковиця Г. Гаврилюк [2] акцентує на основних напрямках підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, підкреслюючи важливість розвитку основних компетентностей, зокрема комунікативної. Автор М. Погорелов [3] аналізує інформаційно-комунікаційні технології як психолого-педагогічну проблему у професійній діяльності майбутнього викладача, наголошуючи на їхньому значенні для забезпечення ефективної комунікації. Дослідниця В. Петрук [4] вивчає комунікативну компетентність фахівця соціальної сфери як значущий компонент його професійної діяльності, що відповідає завданню підготовки вчителів історії. Авторка Л. Чередник [5] наголошує на педагогічних умовах формування готовності майбутніх учителів до толерантного виховання, акцентуючи на важливій ролі комунікативної культури. Дослідники Ір. Андрощук та І. Андрощук [6] розглядають чинники формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів, серед яких комунікативну компетентність визначено одним з основних складників. Науковиця С. Гергуль [7] досліджує

формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів-філологів у процесі професійної підготовки. Дослідниця Н. Лупак [8] у монографії обґрунтовує практики формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва на основі інтермедіальної технології, що має прикладне значення для інших педагогічних спеціальностей. Автори О. Шапран та К. Сідіропуло [9] розглядають особливості професійної підготовки викладачів із застосуванням технологій партнерства, що сприяють удосконаленню комунікативної взаємодії. Дослідниці Ю. Луцик, Л. Пікулицька та Г. Циганок [10] аналізують комунікативну компетентність педагога як основний компонент професійної діяльності, підкреслюючи її значення для ефективного спілкування та самовдосконалення.

Отже, сучасний стан наукових досліджень демонструє наявність ґрунтовної теоретичної бази та практичних напрацювань, що стосуються розвитку комунікативних умінь у педагогічній сфері. Проте цей аспект підготовки майбутніх учителів історії потребує подальшого наукового осмислення, зокрема в контексті особливостей гуманітарної підготовки, інтеграції міждисциплінарних практик та впровадження цифрових технологій в освітню сферу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри посилений інтерес дослідників до питання розвитку комунікативних умінь у майбутніх педагогів, окремі складники цього процесу, зокрема ті, що стосуються підготовки фахівців з історії, досі не отримали належного висвітлення. У багатьох наукових працях цю компетентність розглядають у широкому педагогічному контексті, залишаючи поза увагою специфіку змісту історичної науки, її мовленнєву природу, складність методології та зв'язок із соціальними реаліями.

Комплекс педагогічних умов, що дають змогу не лише забезпечити розвиток комунікативних умінь, а й адаптувати ці вміння до специфіки історико-суспільствознавчого знання, потребує подальшого наукового аналізу. У цьому контексті актуальним є ідентифікація та експериментальна перевірка саме тих педагогічних підходів, що забезпечують ефективне формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії в процесі професійної підготовки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та емпіричне визначення педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню комунікативної компетентності майбутніх учителів історії в процесі професійної підготовки, з урахуванням специфіки історичної науки та особливостей суспільствознавчого дискурсу.

Досягнення поставленої мети визначає розв'язання таких завдань:

1. Проаналізувати науково-теоретичні практики визначення поняття «комунікативна компетентність» у педагогічному контексті.
2. Виявити змістові та методологічні особливості підготовки майбутніх учителів історії, що впливають на формування їхньої комунікативної компетентності.
3. Дослідити ефективні освітні практики та інноваційні методики, що сприяють розвитку комунікативної компетентності в контексті історико-суспільствознавчої підготовки. Розробити обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації змістового наповнення та організаційних форм освітнього процесу з метою підвищення рівня професійного мовлення майбутніх учителів історії.

Актуальність цього напрямку зумовлена значною потребою у підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних до ефективної, толерантної та аргументованої комунікації в умовах інформаційного перенасичення та соціальної поляризації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку освіти пріоритетним завданням професійної підготовки є формування компетентного вчителя, здатного до конструктивного діалогу з усіма учасниками освітнього процесу.

Під комунікативною компетентністю в широкому сенсі розуміють здатність особи ефективно, чітко та адекватно взаємодіяти з іншими людьми в різноманітних соціальних контекстах, використовуючи вербальні й невербальні засоби комунікації. Вона охоплює не лише мовленнєву практику, але й вміння слухати, розуміти, аргументувати, вчасно реагувати та враховувати культурні, соціальні та психологічні аспекти взаємодії. В педагогічному розумінні комунікативна компетентність полягає у здатності вчителя організувати навчальний процес, ефективно спілкуватися з учнями, колегами, батьками, розвивати критичне мислення, формувати інтеркультурну чутливість та використовувати цифрові технології для забезпечення успішної комунікації в навчальному середовищі [11].

Особливого значення формування навичок продуктивного спілкування набуває у підготовці майбутніх учителів історії, професійна діяльність яких ґрунтується на інтерактивній взаємодії, діалозі, дискусії, критичному осмисленні історичних подій та фактів. Розвиток комунікативної компетентності учителів має базуватися на цілеспрямованій педагогічній взаємодії, що передбачає створення відповідних дидактичних і організаційних умов. У контексті професійної підготовки ця компетентність охоплює низку основних умінь: ведення змістовного навчального діалогу, формування переконливого мовлення, здатність до активного слухання, толерантної взаємодії, володіння як вербальними, так і невербальними засобами спілкування. Крім того, вона охоплює навички роботи з аудиторією, формулювання запитань, аргументоване висловлення позиції, а також

організацію та модерацію навчальних дискусій. Особливої значущості для педагога-історика набуває вміння ставити проблемні питання, активізувати критичне мислення здобувачів освіти й сприяти формуванню історичної свідомості [10, с. 99].

Однією з важливих педагогічних умов розвитку комунікативної компетентності є особистісно орієнтоване навчання. У сфері фахової підготовки вчителя історії воно передбачає індивідуальну практику здобувача освіти, створення атмосфери педагогічної підтримки, залучення до продуктивної співпраці в малих групах, у навчальному дискурсі. Така практика сприяє розвитку емпатії, уміння вести діалог, обстоювати власну позицію без порушення етичних норм, що є важливим складником гуманістичної педагогіки.

Другою важливою умовою є інтеграція комунікативно орієнтованих методик у зміст навчальних дисциплін. Це передбачає впровадження у освітній процес вправ на розвиток мовлення, дискусійних платформ, рольових ігор, моделювання педагогічних ситуацій, інтерактивних лекцій з елементами обговорення. Зокрема, під час викладання методики навчання історії доцільним є використання таких технологій, як-от дебати, симуляційні ігри, інтерактивні екскурсії, що заохочують активне вербальне залучення майбутніх педагогів у навчальний процес.

Третьою педагогічною умовою є створення рефлексивного освітнього середовища, що сприятиме усвідомленню здобувачами власних комунікативних дій, аналізу успішності взаємодії, виявленню труднощів і способів їх подолання. Впровадження таких практик (щоденників педагогічних спостережень, портфоліо, самооцінювання, взаємоаналізу) дає змогу розвивати критичне мислення, мовленнєву саморегуляцію та педагогічну реакцію.

Крім того, слід враховувати цифровий вимір педагогічної комунікації. В сучасних умовах цифровізації освіти вчитель історії має бути підготовленим до ефективної взаємодії у віртуальних середовищах, вміти вести комунікацію через платформи дистанційного навчання, створювати контент для історичної освіти, модерувати онлайн-дискусії. Формування цифрової комунікативної компетентності вимагає оновлення навчально-методичного забезпечення, інтеграції цифрових технологій у навчальний процес і формування відповідних цифрових навичок у майбутніх педагогів.

Змістові та методологічні особливості підготовки учителів історії безпосередньо впливають на рівень сформованості їхньої комунікативної компетентності. Насамперед зміст історико-педагогічної освіти зорієнтований на опанування широкого спектра гуманітарних знань, що вимагає здатності до чіткого, логічного й аргументованого викладу історичних фактів, позицій, оцінок. Крім того, важливим є засвоєння педагогічних і психологічних знань, що забезпечують розуміння механізмів комунікації, стилів взаємодії та конфліктних ситуацій у шкільному середовищі. Велике значення має розвиток критичного мислення, відображення та навичок інтерпретації історичних подій у взаємозв'язку з сучасними суспільними процесами, що сприяє виробленню гнучкої комунікативної позиції.

Методологічна специфіка підготовки майбутніх учителів історії визначається синергією особистісно орієнтованих, інтерактивних та діяльнісних методів навчання. Акцентовано на організацію групової роботи, моделювання навчального діалогу, дискусій, проєктної діяльності, що створює умови для активного мовлення, самовираження й обміну думками. Компетентнісна практика в освітньому процесі передбачає системну інтеграцію знань і вмінь у конкретні педагогічні ситуації. В рамках навчальної практики студент має можливість застосування власного стилю педагогічного

спілкування, що сприяє цілеспрямованому формуванню не лише мовленнєвих, а й соціально-психологічних аспектів комунікативної компетентності майбутнього вчителя історії [12, с. 30].

Педагогічна практика як основний компонент професійної підготовки створює простір для формування комунікативної компетентності в реальних умовах навчально-виховного процесу. Саме під час взаємодії з учнями майбутній учитель історії опановує навички побудови педагогічного діалогу, управління навчальною дискусією, формулювання запитань, що стимулюють критичне мислення. Методи рольового моделювання історичних подій, дискусійні платформи з елементами сторітелінгу, а також формати роботи, орієнтовані на розвиток уміння переконувати, вести аргументований діалог, враховуючи різні історичні погляди, є ефективними у практичному аспекті.

Аналітичні спостереження за процесом підготовки студентів педагогічних спеціальностей довели, що найефективнішою є освітня модель, що поєднує предметно-історичну підготовку з постійною рефлексією фахової діяльності. Зокрема, використання портфоліо комунікативних ситуацій дає можливість студентам аналізувати власні мовленнєві практики, виявляти типові помилки, розширювати словниковий запас і вдосконалювати стилістичні засоби педагогічного впливу. Водночас важливим є забезпечення зворотного зв'язку від викладачів і учнів, що сприяє корекції індивідуальної траєкторії розвитку комунікативної компетентності.

За результатами досліджень, проведених серед студентів педагогічних спеціальностей, зокрема учасників програми підготовки майбутніх учителів історії, було виявлено, що 74% опитаних вважають інтерактивні методи навчання найефективнішими для розвитку їхньої комунікативної компетентності. Серед них 63% зазначили використання дебатів та рольових ігор як найрезультативніших для формування здатності до аргументованої

дискусії, а 51% відмітили важливість активного застосування цифрових технологій у процесі навчання (створення презентацій, онлайн-дискусії, блогінгу) [13, с. 220].

В результаті аналізу результатів навчальних практик студентів 65% викладачів відмітили активізацію комунікативних навичок студентів після виконання практичних завдань, орієнтованих на реальні ситуації. Ці дані доводять доцільність інтеграції таких методів у навчальний процес, оскільки вони дають можливість студентам застосовувати набутий теоретичний матеріал і вдосконалювати свої комунікативні вміння на практиці.

Крім того, 82% студентів, які взяли участь у проєктних роботах з історичних тем, зазначили, що такі завдання допомогли їм краще організувати власні думки, чітко викладати інформацію та вести професійну дискусію в умовах обмеженого часу. З огляду на це обґрунтовано, що змістові та методологічні особливості підготовки безпосередньо впливають на підвищення рівня комунікативної компетентності майбутніх учителів історії.

Водночас з урахуванням цифровізації освітнього процесу, значущим чинником є здатність майбутніх учителів історії здійснювати комунікацію в електронному форматі: вести тематичні блоги, проводити відеоуроки, взаємодіяти з учнями у віртуальних навчальних середовищах. Така практика розширює уявлення про професійну комунікативну компетентність, підсилює вимоги до її гнучкості, адаптивності та креативності в нових освітніх форматах.

Сучасні освітні технології та методи, що використовуються для формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії, містять інтерактивні, діяльнісні, а також цифрові практики. Одним з основних напрямів є метод проєктного навчання, що дозволяє студентам не лише вивчати історичні факти, але й активно їх аналізувати, обговорювати, а також

презентувати свої думки у вигляді проєктів, що стимулює розвиток навичок спілкування. Така діяльність сприяє створенню ситуацій, у яких майбутні вчителі історії змушені обґрунтовувати свою думку, дискутувати з одногрупниками та працювати в команді, що є важливим аспектом розвитку їхніх комунікаційних навичок [14].

Метод кейс-стаді, що активно застосовується в педагогічних закладах вищої освіти для розвитку аналітичного мислення та комунікативних здібностей студентів, дозволяє їм розв'язувати конкретні ситуації з реального життя, виявляючи здатність до конструктивного діалогу в умовах обмеженого часу і складних ситуацій.

Інтерактивні технології також надзвичайно важливі в підготовці майбутніх учителів історії. Вони охоплюють використання мозкових штурмів, рольових ігор, дискусійних платформ, що сприяють розвитку вмінь слухати та розуміти інших, вести аргументовану дискусію та виражати власну думку. Крім того, технології моделювання історичних ситуацій є вагомим інструментом у підготовці вчителів історії, оскільки дають змогу практикувати формулювання історичних оцінок та обговорення різних поглядів на події минулого.

Завдяки цифровим технологіям зростає роль віртуальних класів, вебінарів, онлайн-курсів, що забезпечують можливість здійснювати комунікацію на відстані за допомогою сучасних інструментів. Студенти мають можливість брати участь у віртуальних дискусіях, презентаціях, а також проводити наукові дослідження [15, с. 141].

Для оцінки ефективності використання різних освітніх практик у процесі підготовки майбутніх учителів історії було проведено опитування серед студентів. Наведені дані відображають рівень ефективності кожної технології, а також переваги, відгуки студентів і загальні оцінки (табл. 1).

Опитані відмітили високу ефективність інтерактивних методів та цифрових технологій у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії. Найвищі оцінки отримали методи проєктного навчання та кейс-метод, що активно залучають студентів до процесу навчання та розвивають навички аргументації та комунікації. Водночас використання цифрових платформ і рольових ігор позитивно впливає на комунікативні навички студентів, хоча деякі учасники постають перед технічними труднощами. Ці результати підтверджують необхідність інтеграції сучасних освітніх технологій у підготовку майбутніх педагогів для підвищення рівня їхньої комунікативної компетентності.

Таблиця 1

Оцінка ефективності застосування освітніх технологій і методів у підготовці майбутніх учителів історії

<i>Метод/Технологія</i>	Кількість студентів, які відзначають ефективність (%)	Оцінка ефективності (від 1 до 5)	Основні переваги
<i>Проєктне навчання</i>	82	4.7	Розвиток критичного мислення, командної роботи
<i>Кейсові методи</i>	75	4.5	Практична орієнтація, покращення аналітичних навичок
<i>Інтерактивні технології (мозковий штурм, рольові ігри)</i>	78	4.6	Покращення комунікаційних навичок, активна участь
<i>Використання цифрових платформ (вебінари, онлайн-курси)</i>	70	4.3	Доступність навчальних матеріалів, гнучкість
<i>Моделювання історичних ситуацій</i>	65	4.4	Покращення історичного аналізу та практичних навичок

Джерело: авторська розробка

На рисунку 1 показано основні напрямки удосконалення методів навчання майбутніх учителів історії, які мають на меті підвищення рівня їхньої комунікативної компетентності. Зокрема, акцентовано на проєктно орієнтованому навчанні, що сприяє розвитку командних навичок та ефективної взаємодії через групову роботу й обговорення; рольових іграх і дебатах, що активізують участь студентів у навчальному процесі, формуючи навички аргументації та публічного виступу; а також міждисциплінарному навчанні, що інтегрує знання з різних галузей для глибшого розуміння історичного процесу та розвитку здатності до мультифокального аналізу [16, с. 77].

Рисунок 1.

Удосконалення методів комунікативного навчання

Джерело: авторська розробка

Позитивний вплив цих практик на розвиток критичного мислення та здатності до аргументації є важливими для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі історичної освіти. Вони дозволяють майбутнім вчителям ефективно взаємодіяти з учнями, організовувати дискусії та формувати

глибоке розуміння історичних процесів у контексті міждисциплінарного дослідження. Комплексне поєднання цих елементів сприяє розвитку комунікативної компетентності через інтеграцію знань та ефективну співпрацю між учасниками [17, с. 70].

З метою підвищення рівня комунікативної компетентності майбутніх учителів історії необхідно також впроваджувати інноваційні технології та методи навчання, що сприяють розвитку ефективного спілкування, критичного мислення та здатності до аргументації [18].

Отже, під час професійної підготовки майбутніх педагогів важливо інтегрувати різноманітні практики, що активізують студентів і дають змогу удосконалювати їхні навички:

1. Інтерактивні методи навчання. Використання рольових ігор, дискусій та дебатів дозволяють студентам активно залучатися до освітнього процесу та покращує їхні комунікативні навички.

2. Міждисциплінарна практика. Інтеграція знань з історії, соціології та політології сприяє розширенню розуміння студентами історичних процесів та розвитку здатності до комплексного аналізу.

3. Проєктне навчання та кейс-методи. Ці практики дозволяють студентам не лише опанувати теоретичні знання, а й застосовувати їх на практиці через вирішення реальних ситуацій.

4. Цифрові платформи для навчання. Використання онлайн-платформ для організації навчальних дискусій та презентацій позитивно впливає на розвиток комунікативних навичок у цифровому середовищі.

5. Регулярна рефлексія та зворотний зв'язок від викладачів дає можливість студентам коригувати стратегії спілкування та навчання, враховуючи індивідуальні особливості.

6. Навички публічного виступу та презентації. З огляду на специфіку професії вміння доносити інформацію до широкої аудиторії є важливим аспектом, що дає змогу майбутнім учителям ефективно взаємодіяти з учнями й проводити заняття на професійному рівні.

Формування цих умінь сприятиме впевненій презентації студентами історичних фактів, організації навчальних заходів та суттєвому підвищенню загального рівня їхньої комунікативної компетентності.

Висновки. Результати дослідження підтвердили ефективність цілеспрямованого поєднання змістових і процесуальних компонентів навчання, інтерактивних методів і міждисциплінарної інтеграції як базових засад формування комунікативної компетентності майбутніх учителів історії.

Запропонована система педагогічних умов сприяє розвитку професійно значущих умінь: ведення аргументованого діалогу, критичного мислення, рефлексії та ефективної взаємодії в освітньому середовищі. Використання цифрових технологій та інтерактивних підходів активізує внутрішню мотивацію студентів і сприяє підвищенню якості їхньої фахової підготовки.

Подальші дослідження доцільно зосередити на вивченні ролі індивідуальних особливостей студентів, а також на оцінці ефективності педагогічних інновацій у реальних умовах. Актуальним є також аналіз комунікації у цифровому середовищі як нового виміру професійної взаємодії майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. Гриценко А. П. Концепція формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки. *Педагогіка та психологія*. 2019. № 62. С. 68–78. DOI: <https://doi.org/10.34142/23122471.2019.62.08>.

2. Гаврилюк Г. М. Основні напрями підвищення кваліфікації педагогічних працівників у післядипломній освіті. *Педагогічний альманах*. 2021. № 50. С. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi50.306>.

3. Погорелов М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності майбутнього викладача професійного навчання як психолого-педагогічна проблема. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. № 6. С. 190–201. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-93-6-190-201>.

4. Петрук В. Комунікативна компетентність фахівця соціальної сфери як складник його професійної діяльності. *Humanitas*. 2021. № 2. С. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.7>.

5. Чередник Л. Педагогічні умови формування у майбутніх учителів готовності до толерантного виховання молодших школярів. *Професійна педагогіка*. 2021. № 22. С. 49–57. DOI: <https://doi.org/10.32835/27073092.2021.22.49-57>.

6. Андрощук Ір., Андрощук І. Чинники формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів. *Професійна педагогіка*. 2021. № 21. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.29-34>.

7. Гергуль С. Формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів-філологів у процесі професійної підготовки. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2023. № 21. С. 8–12. DOI: <https://doi.org/10.58407/visnik.232102>.

8. Лупак Н. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 452 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24188/1/Monograf_Lupak.pdf.

(дата звернення: 30.03.2025).

9. Шапран О., Сідіропуло К. Професійна підготовка майбутніх викладачів вищої школи з використанням технологій партнерства. *Наукові записки*. 2021. № 150. С. 179–188. DOI: <https://doi.org/10.31392/nz-npu.150.2021.18>.

10. Лущик Ю., Пікулицька Л., Циганок Г. Комунікативна компетентність викладача ЗВО як складова професійної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 5–6(99–100). С. 71–85. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.05-06/071-085>.

11. Глосарій термінів з технології освіти. Париж: ЮНЕСКО, 1989. 44 с. URL: <http://glossary.uis.unesco.org/glossary/map/terms/176> (дата звернення: 30.03.2025).

12. Сипченко О., Гарань Н., Бойко І. Комунікативна компетентність викладача як важлива складова професіоналізму. Гуманізація навчально-виховного процесу / За заг. ред. С. А. Саяпіної. Краматорськ: Друкарський дім. 2022. № 2(102). С. 26–35. DOI: [https://doi.org/10.31865/20771827.2\(102\)2022.274832](https://doi.org/10.31865/20771827.2(102)2022.274832).

13. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: Друк плюс. 2022. Вип. 63. 220 с. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-1-330>.

14. Коркішко О., Коркішко А., Назаренко А. Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів як актуальна педагогічна проблема. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2025. № 1(107). DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(107\)2025.326959](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(107)2025.326959).

15. Шовкопляс О., Малишевська В. Практичні аспекти використання STEM-проектів у процесі підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти

до професійної діяльності. *Освітні обрії*. 2020. № 2. С. 141–146. DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.51.2.141-146>.

16. Гомеля Н., Ханова О. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання в контексті особистісного підходу. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2023. № 2. С. 67–77. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(24\).2023.67-77](https://doi.org/10.35387/od.2(24).2023.67-77).

17. Іваницький О. І., Панічук М. А., Сичева С. В. Модернізація магістерської підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти в умовах цифровізації освітнього простору. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2022. № 3. С. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-09>.

18. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень: веб-сайт. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/> (дата звернення: 30.03.2025).